

Josep Pla

Obra completa. Volum XV. Les illes

Edicions Destino, Barcelona 1970

[1938]

Amb el tren vaig a Alguer. És un vell establiment català a mig camí entre Maó i Nàpols. Una nostra escala. Encara conserva les velles muralles. El port està com el deixàrem fa tants de segles: obert a nord, mal port per la tramuntana. L'arxiu municipal és ple de documents valuosos. El secretari de la casa, un senyor d'edat, molt erudit i amable, em canta *sotto voce* una vella complanta:

Mariner, bon mariner,

Déu vos do una gran bonança:

¿haveu vist o conegut

el meu amador de França?

Dins de la badia d'Alguer, una mica més al nord —no gaire— hi ha Port Comte. Un vell pescador del país m'hi porta amb el seu gussi, que té un tros de vela armada. Fem seguir uns palangres fins, per assegurar el dinar. Port Comte és un magnífic port natural, sobre un paisatge d'una nuesa pura i mineral, de grans masses de granit entre tórtora i violaci. Fou un punt essencial en la navegació antiga del Mediterrani. En els seus viatges a Itàlia, l'emperador Carles V hi féu moltes vegades estada. Fou un dels refugis més freqüentats per Nelson durant les guerres napoleòniques. Hi engolfava les fragates i des d'ací vigilava els moviments dels francesos. És impossible no evocar-lo entre aquesta roca, ros i malaltís, amb la ullera de cercles daurats a la mà. Nelson ha deixat en aquest país, un record llegendari. Aquest coster desolat, sobre el qual volen els corbs i els gavians, conté una saturació d'història excepcional.

Així, seguint la costa, arribà el moment de llevar els palangres. Eren palangres de pèl de cuca, els més sensibles a les estrebades del peix clavat. Agafàrem un cistell de juliols i serrans multicolors, de pagells rosats, de daurades. Desembarcàrem a l'ombra de la penya i en una vella olla de terra guisàrem el peix, amb l'oli, la ceba, l'all i el julivert del suquet ancestral. El vell pescador, astorat de sentir-me parlar com ell mateix, quedà literalment estupefacte de la unitat palatal que establí entre nosaltres l'olla perfumada. Hauria volgut dir-me tantes coses que no sabia per on començar: menjà i callà. A mi em passà igual. Després de l'excel·lent dinar, el *toscana* als llavis, la duresa mineral de Port Comte em semblà més fina i delicada. *Mangiare è soave.* Cap al tard tornem al port d'Alguer amb la mica d'aire de l'estrella del vespre, fluixa i vaga.

A Alguer, hi vaig passar uns dies de vagabundatge i de dispersió molt agradables. L'hotel era fresc, net, i la gent molt hospitalària. A l'hora baixa, feia cap al petit port. Hi havia una bergantins esgavellats, els vaporets de cabotatge s'amarraven al racó més resguardat. En els treballs de càrrega i descàrrega, les màquines de les grues primitives treien unes bafarades de vapor blavenc que s'irisaven i es fonien lentament en l'aire daurat i immòbil de la tarda. De tant en tant passava el vaixell postal i la gent baixava al port a veure l'arribada.

Hi havia també catorze o quinze quillats de la Torre del Greco que es dedicaven a pescar el coral en els esculls i niells de la costa sarda i a les boques de Bonifaci. Feien una tropa imponent. Els quillats eren fins, esvelts, elegants, amb una proa de violí tan lineal que tallava la cara. La gran vela llatina i els focs eren d'un tibet subtil, d'una impertinència d'escorç admirable. Les tripulacions del golf de Nàpols que portaven vivien sobre coberta com els gitanos sota els ponts, enmig d'un cafarnaüm d'atuells domèstics, veles i cordatges. Els nois de bord es tiraven a l'aigua des del botoló, nus de pèl a pèl, com estatuetes antigues. Pell morena, dents blanquíssimes, cabells arrisats, els ulls negres, sanguinolents de la sal de l'aigua. A les hores de menjar, la xusma devorava cassoles de *spaghetti al pomodoro*. Després se sentia una mandolina o es veia un home dedicat al difícil exercici de tallar-se els cabells personalment sense deixar de lliurar-se als plaers de corejar la *mandolinata*. En els forats dels càntirs de terra cuita que portaven, hi posaven clavells o un esquitx de gerani. Els patrons dels quillats, amb un aire de cambrers retirats — gorra de seda negra, jaqueta d'alpaca curta, pantalons ratllats —, es passejaven lentament pel moll, deliberant sobre el carés del temps o la marxa del negoci de coral.

El negoci de coral ha entrat en una decadència considerable. Es pot objectivament constatar que els poetes han deixat de comparar el coral amb els llavis femenins. La comparació és passada de moda, vuit-centista. Ara se n'usen d'altres, encara que ben mirat hom no ha pogut desprendre's ben bé mai de l'aparador de joieria. La Torre del Greco i Nàpols, algunes illes hel·lèniques, són els últims ports que conserven el negoci de l'extracció de coral. Liorna n'és el mercat europeu més important.

* * *

A Alguer vaig trobar-me amb un altre considerable espectacle: vaig trobar-me amb un mite. La seva base concreta era un mallorquí — perdó: un menorquí fill de Ciutadella. Quan vaig arribar-hi havia mort feia quinze dies. Havia arribat molt jove a Sardenya, no se sap pas com ni per què. Per les fotografies que vaig veure d'ell, devia ésser un home alt, ros, fort, d'espatlla sòlida, de mirada noble i tranquil·la, d'aspecte plàcid i tenaç. La calma i la sornegueria de les Mallorcaes: un home de les illes.

Durant els primers anys de la seva estada a Alguer tingué copioses aventures sentimentals i produí alguns fills naturals, sense dramatisme, amb un tarannà casolà, reposat i discret. Féu el gran descobriment del país: descobrí que la llagosta de la costa occidental de Sardenya es podia comprar, per inexistència de transport, a preus irrisoris. Examinà el problema... Es féu amb un vell pailebot escrostonat, foradà el casc de l'embarcació i la convertí en un viver mòbil. Quan la vela fou alçada emplenà el viver de crustacis i quan li semblà que el carregament valia la pena trempà veles i amb el seu pailebot mig submergit realitzà el seu primer viatge a Marsella. Vengué la llagosta, que arribà perfectament viva, per molts diners, i l'operació tingué un gran èxit. Així inaugurà un servei regular de transport de llagosta entre Alguer i Marsella — servei que mantingué tota la vida. I aquest fou l'origen de la seva gran fortuna i la base del seu considerable prestigi.

El menorquí s'adonà, a més, de les dificultats que tenien els pescadors a l'hivern. A l'estiu la pesca permetia tirar justet; a l'hivern era la misèria negra. Amb els primers diners guanyats en les seves anades a Marsella decidí fer-los crèdit, i al cap de pocs anys tot el barcareig dedicat a la pesca de la llagosta del port d'Alguer era pràcticament seu. De mica en mica anà ampliant el negoci a tota la costa occidental de l'illa i arribà a tenir interessos a Carloforte, que és un establiment genovès situat a l'extrem sud-occidental del país. A la fi fou anomenat el rei de la llagosta, *il re della aragosta*, per dir-ho pròpiament.

Malgrat les dificultats que té sempre muntar un negoci a base de deixar diners a insolvents, el menorquí treballà admirablement i conservà la simpatia de tothom fins que morí. Quan a l'època dels pèsols tendres comença la campanya de la llagosta i els pescadors es dispersen per les cales i els reclaus solitaris del país, armava el seu quilladet menorquí, hissava la vela i ben proveït de vi i de queviures els feia la visita. Tornava al port carregat de llagostes magnífiques. I encara li ho agraïen!

La gent del port tenia un gran record de l'home de Ciutadella. M'ensenyaren la taula on solia menjar, la casa on vivia, el corralet on tenia els pollastres i les gallines, el petit quillat dels seus viatges, les cases dels seus nombrosos fills...

— Era com nosaltres! — deia la pobra gent.

— Això dels seus fills, de tota manera — vaig insinuar —, li degué produir alguns enemics...

— Al principi sí... — em respongueren —. Però després tot s'esborra. Don Zanella, el rector de la parròquia, solia dir: «És molt bon home. È un galantuomo... Estima els seus fills naturals com si fossin legítims!».

En tot el litoral del port d'Alguer em sembla que hi havia només dos mites populars: el de Nelson i el del rei de la llagosta. El d'aquest darrer s'empeltava, potser, en les zones obscures de la memòria de la gent, amb el mite d'Ulisses, un altre prudent i sorneguer home de les illes.

(pagg. 276-282)